

Występowanie wilka *Canis lupus* w Puszczy Kozienickiej w latach 2019–2020

Occurrence of the wolf *Canis lupus* in the Kozienice Forest in the years 2019–2020

Andżelika Haidt

Instytut Badawczy Leśnictwa, Zakład Ekologii Lasu, Sękocin Stary, ul. Braci Leśnej 3, 05-090 Raszyn

e-mail: A.Haidt@ibles.waw.pl

Abstract. The aim of this study was to confirm the presence and reproduction of the grey wolf (*Canis lupus*) in the Kozienice Forest (pl. *Puszcza Kozienicka*) during 2019–2020. Field tracking with scent detection dogs and camera trapping were used to collect data. A total of 21 wolf scats, three track sequences, and 43 video recordings were obtained. Up to four adult wolves were recorded, and footage from May 20, 2020, documented a female carrying five pups –the first confirmed evidence of wolf reproduction in the Kozienice Forest. The results indicate a stable wolf settlement in this region, reflecting a broader trend of wolf recolonisation across lowland areas of central Poland. Continued monitoring is recommended, particularly considering increasing human pressures on the landscape.

Słowa kluczowe: wilk, *Canis lupus*, Puszcza Kozienicka, video kamera, monitoring, rekolonizacja

Keywords: wolf, *Canis lupus*, Kozienice Forest, camera trap, monitoring, recolonisation

1. Wstęp

Wilk (*Canis lupus*) odgrywa kluczową rolę w ekosystemach leśnych, wspierając różnorodne usługi ekosystemowe. W lasach o niskiej antropopresji tworzy „krajobrazu strachu” zmienia zachowanie ofiar, ograniczając presję żerową na roślinność (Kuijper i in. 2013). Kontroluje liczebność kopytnych, zmniejsza ryzyko kolizji drogowych z nimi (Sébe i in. 2022) oraz ogranicza transmisję chorób, takich jak afrykański pomór świń (ASF), eliminując zarażone dziki (Szewczyk i in. 2021).

Przez wieki wilk był w Polsce tępiony jako szkodnik z powodu depredacji zwierząt gospodarskich i negatywnej percepcji społecznej. Doprowadziło to do znacznego zmniejszenia jego zasięgu, szczególnie w centralnej i zachodniej części kraju, a do końca XX wieku występował głównie na północnym wschodzie. Populacja na zachód od Wisły całkowicie znikła (Szewczyk i in. 2021). Ochrona gatunkowa wprowadzona w 1998 roku oraz naturalna ekspansja z terenów wschodnich i południowo-wschodnich umożliwiły powrót wilków na dawne obszary (Di Bernardi; i in. 2025, Chapron i in. 2014). Wzrost ich liczebności wiąże się z większą populacją kopytnych, stanowiących podstawę ich diety (Rodríguez-Recio 2022). Środkowoeuropejskie wilki kontynuują ekspansję w kierunku zachodniej Europy (Di Bernardi i in. 2025; Szewczyk i in. 2021).

W ostatnich latach odnotowano obecność wilków w centralnej Polsce, m.in. w Puszczy Kozienickiej. Pierwszą potwierdzoną obserwację zanotowano w sezonie 2016/2017 na terenie Nadleśnictwa Zwoleń (Fundacja Save). Niniejszy artykuł przedstawia wyniki badań terenowych dokumentujących obecność wilków w tym regionie, ich liczebność oraz potwierdzenie rozrodu.

2. Materiał i metody

2.1. Teren badań

Puszcza Kozienicka leży w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego, w okolicach miasta Kozienice. Rozciąga się między doliną Wisły a Radomiem, na terenie Równiny Kozienickiej, będącej częścią Niziny Środkowo mazowieckiej. Znaczącą część puszczy obejmuje Kozienicki Park Krajobrazowy, utworzony w 1983 roku dla ochrony cennych walorów przyrodniczych. W jego granicach znajdują się rezerваты przyrody, m.in. Zagożdżon, Pionki i Brzeźniczka. Puszcza Kozienicka zajmuje powierzchnię około 30 tys. ha i leży głównie w granicach Nadleśnictwa Kozienice, a częściowo, od południa, w Nadleśnictwie Zwoleń.

W 2019 roku w Nadleśnictwie Kozienice żyło 33 jelenie, 264 sarny, 138 dzików oraz 2 łosie, co daje łącznie 437 kopytnych. W Nadleśnictwie Zwoleń odnotowano 123 jelenie,

681 saren, 478 dzików i 2 łosie, czyli w sumie 1284 kopytne (Bank Danych o Lasach b.d.).

2.2. Metody monitoringu

Wilki tropiono pieszo lub samochodem, wykorzystując gęstą sieć leśnych dróg. Poszukiwania tropów, odchodów i śladów drapania koncentrowano na skrzyżowaniach dróg, często używanych przez wilki w celu znakowania zapachowego (Stępniaś i in. 2020). Do wykrywania odchodów zastosowano wyszkolone psy detekcyjne, umożliwiające skuteczne i selektywne znajdowanie materiału biologicznego. Praca z psami odbywała się zgodnie z protokołem, obejmującym systematyczne przeszukiwanie skrzyżowań w obecności przewodnika, z zachowaniem odpowiedniego dystansu i kontroli nad psem (Smith i in. 2001). Odchody po wskazaniu przez psa były dodatkowo weryfikowane pod kątem cech morfologicznych. Na skrzyżowaniach dróg gdzie odnotowano znakowania zapachowe instalowano wideo kamery. Lokalizacja ta umożliwia bezpośrednie rejestrowanie wilków, zwłaszcza ich zachowań, takich jak znakowanie terytorium, co pozwala potwierdzić status rozrodczy i obecność grupy rodzinnej.

Monitoring z użyciem kamer rozpoczął w 2019 roku na terenie Nadleśnictwa Zwolen, gdzie rozmieszczono trzy wideo kamery. Już na początku monitoringu dwie z nich zostały skradzione. Trzecia kamera, ze względu na nieoptymalne położenie, została przeniesiona w inne miejsce, gdzie pracowała bez przerwy przez 121 dni – od 2 lutego do 2 czerwca 2020 roku. Po kontroli przeprowadzonej 2 czerwca również ona została skradziona. Ze względu na wysokie straty, sprzętu nie zastąpiono nowym. Na podstawie nagrań z wideo kamer zliczono obecne wilki, odnotowując płeć, datę, godzinę oraz klasyfikując zaobserwowane zachowania. Aby uniknąć pseudo replikacji, wielokrotne nagrania tego samego osobnika przez jedną wideo kamerę w ciągu 30 minut traktowano jako pojedyncze zdarzenie (Torretta i in. 2017).

3. Wyniki

3.1. Tropienia

W trakcie badań przeprowadzono w sumie 5 kontroli terenowych w trakcie których znaleziono łącznie 21 odchodów wilka oraz 3 ciągi tropów. Dwa razy były to tropy pojedynczych osobników, jednorazowo udało się udokumentować tropy dwóch osobników.

3.2 Monitoring za pomocą kamer

Wideo kamera zarejestrowała 43 nagrania z wilkami stanowiące łącznie 22 zdarzenia oraz 3 powtórzenia (ten sam osobnik pojawiający się ponownie na następnym filmie). Największa liczba zarejestrowanych dorosłych osobników wyniosła 4 i została zarejestrowana trzykrotnie: 05.02.2020,

04.04.2020, 20.05.2020. Trzydzięci jeden zarejestrowanych zachowań to było przemieszczanie się. Trójkrotnie udokumentowano wachanie oraz jednorazowo znakowanie moczem i było ono wykonane przez dorosłego, kulawego na tylną łapę samca. 20 maja 2020 (ryc. 1) nagrania udokumentowały przenoszenie szceniąt przez samicę (ryc. 2). Łącznie 5 żywych młodych. W trakcie przenoszenia szceniąt przez samicę nagrywał się również kulawy samiec.

4. Dyskusja

Badania potwierdzają obecność wilków w Puszczy Kozienickiej od 2020 roku, wskazując na ich stałe bytowanie i rozród w tym regionie. Obserwacje tropów, odchodów oraz nagrania z wideo kamer dowodzą, że przynajmniej jedna rodzina wilków użytkowała ten teren jako swoje terytorium. Kamery wideo dostarczyły danych o liczebności i zachowaniach wilków, takich jak przenoszenie szceniąt. Obecność maksymalnie czterech dorosłych osobników sugeruje rozród już przed 2020 rokiem. Duża liczebność kopytnych, zwłaszcza saren i jeleni, w Nadleśnictwie Zwolen zapewnia wilkom korzystne warunki do polowania.

Potwierdzeniem rozrodu wilków z tego terenu jest nagranie z 20 maja 2020 roku, dokumentujące przenoszenie pięciu szceniąt przez dorosłą samicę. Choć przenoszenie szceniąt jest naturalnym elementem opieki rodzicielskiej, jego zwiększona częstotliwość może wskazywać na negatywny wpływ antropopresji, związany z wyższą śmiertelnością młodych (Sidorovich i in. 2017). Towarzyszący samicy kulawy samiec, zaobserwowany podczas znakowania terytorium, mógł być samcem rozrodczym lub innym członkiem grupy rodzinnej zaangażowanym w wychów szceniąt. Obala to mit, że wilki odrzucają ranne lub chore osobniki, potwierdzając społeczną strukturę ich grup rodzinnych.

Zebrane dane wskazują, że Puszcza Kozienicka wpisuje się w trend powrotu wilków na nizinne obszary Polski. Zaleca się kontynuację monitoringu, obejmującego także mozaikę polno-leśną oraz tereny na północ od puszczy, w kierunku Aglomeracji Warszawskiej, gdzie w latach późniejszych notowano wilki, m.in. w Warszawie (Gryz i in. 2025). Podsumowując, Puszcza Kozienicka, zasiedlona przez wilki już w 2019 roku, umożliwia skuteczny rozród i wychów młodych, stanowiąc istotny punkt na mapie zasięgu tego gatunku w Polsce.

Konflikt interesów

Autorka deklaruje brak potencjalnych konfliktów.

Źródła finansowania badań

Prace wykonano w ramach projektu badawczego „Interakcje wilka szarego (*Canis lupus*) i psa domowego (*Canis familiaris*) — konkurencja czy hybrydyzacja?” (nr 900101) ze środków dotacji otrzymanych przez Instytut Badawczy Leśnictwa z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Rycina 1. Dwa ujęcia samca wilka z wyraźną kulawizną tylnej kończyny, zwierzę zarejestrowane w Nadleśnictwie Zwolen
A – przemieszczanie się osobnika; B – akt znakowania moczem.

Figure 1. Two shots of a male wolf with a noticeable limp in the hind leg, animal recorded in the Zwolen Forest District
 A – movement of the individual; B – act of urine marking.

Rycina 2. Samica wilka w trakcie przenoszenia swojego szczenięcia między norami/legowiskami w Nadleśnictwie Zwolen
 Figure 2. A female wolf carrying her pup between dens/nesting sites in the Zwolen Forest District

Literatura

- Bank Danych o Lasach. b.d. Zestawienie danych z rocznych planów łowieckich (online): <https://www.bdl.lasy.gov.pl/portal/tworzenie-zestawienia-rlo> (dostęp 30.07.2025).
- Chapron G., Kaczensky P., Linnell J.D.C. i in. 2014. Recovery of large carnivores in Europe's modern human-dominated landscapes, *Science* 346 (6216): 1517–1519. DOI: <https://doi.org/10.1126/science.1257553>.
- Di Bernardi C., Chapron G., Kaczensky P., Álvares F., Andrén H., Balys V. 2025. Continuing recovery of wolves in Europe, *PLOS Sustainability and Transformation* 4 (2). e0000158. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pstr.0000158>.
- Fundacja SAVE. 2025. Wilki w Puszczy Kozienickiej. <https://fundacja-save.pl/pl/wilki-w-puszczy-kozienickiej/> (dostęp 30.07.2025).
- Gryz J., Jackowiak Ł., Jasińska K., Krauze-Gryz D. 2025. Nowe obserwacje wilków *Canis lupus* w rejonie Warszawy, *Leśne Prace Badawcze* 85: 11–14.
- Kuijper D.P.J., de Kleine C., Churski M., van Hooft P., Bubnicki J., Jędrzejewska B. 2013. Landscape of fear in Europe: Wolves affect spatial patterns of ungulate browsing in Białowieża Primeval Forest, Poland, *Ecography* 36 (12): 1263–1275. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1600-0587.2013.00266.x>.
- Rodríguez-Recio M., Wikenros C., Zimmermann B., Sand H. 2022. Rewilding by Wolf Recolonisation, Consequences for Ungulate Populations and Game Hunting, *Biology* 11 (2). 317. DOI: <https://doi.org/10.3390/biology11020317>.
- Sébe M., Briton F., Kinds A. 2022. Does predation by wolves reduce collisions between ungulates and vehicles in France?, *Human Dimensions of Wildlife* 28 (3): 281–293. DOI: <https://doi.org/10.1080/10871209.2022.2036391>.
- Sidorovich V.E., Tikhomirova L.L., Jędrzejewska B. 2017. Wolf denning behaviour in response to external disturbances and implications for pup survival, *Mammalian Biology* 84: 68–76. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.mambio.2016.11.005>.
- Smith D.A., Ralls K., Davenport B., Adams B., Maldonado J.E. 2001. Canine assistants for conservationists, *Science* (5503): 435. DOI: <https://doi.org/10.1126/science.291.5503.435b>.
- Stępiak K.M., Niedźwiecka N., Szewczyk M., Mysłajek R.W. 2020. Scent marking in wolves *Canis lupus* inhabiting managed lowland forests in Poland, *Mammal Research* 65: 629–638. DOI: <https://doi.org/10.1007/s13364-020-00514-x>.
- Szewczyk M., Łeppek K., Nowak S., Witek M., Bajcarczyk A., Kurek K., Stachyra P., Mysłajek R.W., Szewczyk B. 2021. Evaluation of the presence of ASFV in wolf feces collected from areas in Poland with ASFV persistence, *Viruses* 13 (10). 2062. DOI: <https://doi.org/10.3390/v13102062>.
- Szewczyk M., Nowak C., Hulva P., Mergeay J., Stronen A.V., Černá Bolíková B., Czarnomska S.D., Diserens T.A., Fenchuk V., Figura M., de Groot A., Haidt A., Hansen M.M., Jansman H., Kluth G., Kwiatkowska I., Lubińska K., Michaux J.R., Niedźwiecka N., Nowak S., Olsen K., Reinhardt I., Romański M., Schley L., Smith S., Špinkytė-Bačkaitienė R., Stachyra P., Stępiak K.M., Sunde P., Thomsen P.F., Zwijacz-Kozica T., Mysłajek R.W. 2021. Genetic support for the current discrete conservation unit of the Central European wolf population, *Wildl Biol* 2021: (2). DOI: <https://doi.org/10.2981/wlb.00809>.
- Torretta E., Mosini A., Piana M., Tirozzi P., Serafini M., Puopolo F., Saino N., Balestrieri A. 2017. Time partitioning in mesocarnivore communities from different habitats of NW Italy: insights into martens' competitive abilities, *Behaviour* 154 (2), 241–266. DOI: <https://doi.org/10.1163/1568539X-00003420>.